

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ضمیمہ کتاب راہنمای درس، ہنر

پایۂ پنجم دبستان

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری

نام کتاب : ضمیمه کتاب راهنمای درس هنر پنجم دبستان - ۷۲/۲

شورای برنامه‌ریزی : مینو آیت‌اللهی، پیروز ارجمند، سید غلامرضا اسلامی، رحمت امینی،

طیبه حمزه‌بیگی، فریبا شاپوریان، سید عبدالمجید شریف زاده و

حمید محمد طاهری

مؤلفان : مینو آیت‌اللهی، یاسمین سینایی

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

مدیر امور فنی و چاپ : لیدا نیک‌روش

ویراستار ادبی : سید اکبر میرجعفری

صفحه آرا : مریم نصرتی

حروفچین : کبری اجابتی، سیده فاطمه محسنی

مصحح : شاداب ارشادی

امور آماده‌سازی خبر : فاطمه پزشکی

امور فنی رایانه‌ای : احمدرضا امینی، حمید ثابت کلاچاهی

ناشر : اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن : ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار : ۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹،

وب سایت : www.chap.sch.ir

چاپخانه : شرکت افست «سهامی عام» (WWW.Offset.ir)

سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ اول ۱۳۹۴

حق چاپ محفوظ است.

ISBN 978-964-05-2444-2

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۰۵-۲۴۴۴-۲

با نشاط و خرمی درس‌هایتان را خوب بخوانید و اخلاق خود را نیکو کنید.
سعی کنید برای اسلام و کشورتان مفید باشید.

امام خمینی(ره)

براساس مصوبه هشتصد و سی و چهارمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش، دو ساعت از برنامه هفتگی پایه پنجم به درس هنر اختصاص دارد.

مجموعه فعالیت‌های این کتاب، به همراه راهنمای درس هنر (کد ۶۸) و فعالیت‌های طراحی شده توسط آموزگاران محترم، برای اجرا در این دو ساعت پیش‌بینی شده است.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

پیش گفتار

بخش اول — کلیات برنامه انطباق برنامه درسی درس هنر پایه پنجم دوره ابتدایی

با برنامه درسی ملی

رویکرد

اهداف

اصول انطباق برنامه درسی هنر با برنامه درسی ملی در پایه پنجم

اصول یاددهی — یادگیری

بسته آموزشی

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

بخش دوم — نمونه فعالیت‌های تلفیقی رشته‌های مختلف هنری بر اساس

چارچوب مطرح شده در بخش اول

۱
۲
۳
۳
۵
۶
۶
۸

پیشگفتار

هو الجمیل

همکار گرامی

خدای بزرگ را شاکریم که مجموعه‌ای دیگر از فعالیت‌های تلفیقی هنری را که براساس تم‌ها شکل گرفته است، در قالب «ضمیمه کتاب راهنمای معلم در پایه پنجم» خدمت شما عزیزان تقدیم می‌کنیم. هدف از نگارش این کتاب انطباق برنامه درسی هنر دوره ابتدایی با برنامه درسی ملی است. امید آنکه این کتاب بتواند به شما در گسترش هر چه بیشتر و بهتر برنامه درسی هنر در این دوره کمک کند.

این کتاب در دو بخش تهیه و تنظیم شده است: بخش اول به تبیین کلیات برنامه اختصاص دارد. بخش دوم شامل ۱۲ فعالیت هنری است که به صورت تلفیقی طراحی شده است. شما می‌توانید هر یک از این فعالیت‌ها را با توجه به شرایط و امکانات کلاس در جلسات متعدد اجرا کنید.

بخش اوّل

کلیات برنامه انطباق برنامه درسی
درس، سرپایه پنجم دوره ابتدایی
با برنامه درسی ملی

در این بخش به طور خلاصه با چگونگی انطباق برنامه درسی هنر پایه پنجم ابتدایی با برنامه درسی ملی آشنا خواهید شد. محورهای تبیین فرایند انطباق با توجه به عناصر مختلف برنامه درسی (رویکرد، اهداف، محتوا و روش‌های سازماندهی آن، روش‌های یاددهی - یادگیری، روش‌های ارزشیابی و...) شکل گرفته است.

رویکرد

رویکرد یا همان جهت‌گیری کلی برنامه درسی ملی شکوفایی فطرت الهی (نظیر خداپرستی، زیبایی دوستی و...) است (برنامه درسی^۱ ملی: ۱۱). این رویکرد با نگاهی جامع به انسان، زمینه‌ساز رشد متعادل او در چهار عرصه ارتباط با خدا، خود، خلق و خلقت است.

حوزه یادگیری فرهنگ و هنر نیز در صدد شکوفایی فطرت دانش‌آموزان از طریق طراحی موقعیتی آزاد برای تقویت حواس، تخیل، خلاقیت، ظرفیت‌های نهفته هوش، تفکر و افزایش حساسیت دانش‌آموزان نسبت به ویژگی‌ها و ابعاد زیباشناختی پدیده‌های مختلف است. تربیت هنری را می‌توان در قالب پنج محور کلی، شامل ۱- ارتباط با طبیعت؛ ۲- زیبایی شناختی؛ ۳- تولید محصول هنری؛ ۴- آشنایی با میراث فرهنگی؛ و ۵- نقد هنری خلاصه کرد.

در برنامه درسی هنر بخش ارتباط با طبیعت به عنوان بخشی از ارتباط با خلقت ارائه شده است. از طریق ارتباط با پدیده‌های مختلف طبیعت، علاوه بر شناخت عناصر آن (همچون نقطه، خط، شکل، رنگ، بافت و...) و شناخت زیبایی‌های آفرینش، به کمک نمونه‌هایی از نظم، هماهنگی، تناسب و زیبایی به عنوان آثار خلقت پروردگار، می‌توان راه را بر شناخت ذات حضرت باری - تعالی هموار کرد.

غایت‌ها

در برنامه درسی ملی، شکوفایی فطرت و رسیدن به حیات طیبه از طریق توجه به پنج عنصر تفکر و تعقل، ایمان و باور، علم، کار و عمل و مجاهدت و اخلاق تحقق خواهد یافت. انتظار می‌رود دانش‌آموزان در طی دوره‌های تحصیلات مدرسه‌ای به سطوحی از شایستگی‌های پایه دست یابند که در برنامه هنر پایه پنجم به برخی از آنها بیشتر توجه شده است:

- ۱- تفکر و تعقل: تخیل، حل مسئله، تفکر خلاق، پرسشگری، کاوشگری، هدایت مشاهده
- ۲- علم: کشف جهان به عنوان فعل خداوند، فرهنگ و هویت
- ۳- ایمان و باور: ارزشمندی مخلوقات، ارزشمندی خانواده، وطن دوستی
- ۴- کار و عمل و مجاهدت: مشارکت، همکاری، یادگیری مستمر، مطالعه و پژوهش
- ۵- اخلاق و آداب: مسئولیت‌پذیری، نظم، حسن خلق، قانون‌مداری...

اهداف

اهداف برنامه درسی هنر در پایه پنجم با توجه به شایستگی‌های پایه و بر اساس آنچه که در پایان هر فعالیت هنری از دانش آموز انتظار می‌رود، به شرح ذیل پیش‌بینی شده است :

- طبیعت را به عنوان بخشی از خلقت پروردگار دوست دارد و از آن برای خلق آثار هنری الهام می‌گیرد.
  - در مشاهده پدیده‌های طبیعی و محیط پیرامون خود مهارت دارد.
  - بر اساس مشاهده‌های خود قضاوت می‌کند.
  - به کاوشگری در محیط پیرامون خود علاقه نشان می‌دهد.
  - از میراث فرهنگی – هنری بومی و ملی خود آگاهی دارد و با الهام از آنها آثار هنری خلق می‌کند.
  - ابزار و وسایل مختلف نقاشی و کاردستی را می‌شناسد.
  - تفاوت‌ها و شباهت‌های ابزارها و وسایل مختلف نقاشی و کاردستی را برای بیان تصویری افکار و احساسات خود می‌شناسد.
  - در کاربرد ابزار و وسایل مختلف نقاشی و کاردستی مهارت دارد.
  - در فرایند خلق آثار هنری در محیط پیرامون خود نظم را رعایت می‌کند.
  - در انجام فعالیت‌های هنری گروهی مسئولیت‌پذیر است.
  - با توجه به شرایط در انجام فعالیت‌های هنری منعطف است.
  - احساس‌های خود را توصیف می‌کند.
  - در خلق آثار هنری مختلف از قوه تخیل خود استفاده می‌کند.
  - در رشته‌های مختلف هنری، اثر هنری خلق می‌کند.
  - با دیگران تعامل مؤثر برقرار می‌کند.
  - به افکار و عقاید دیگران احترام می‌گذارد.
  - به فرهنگ و آداب و رسوم محلی احترام می‌گذارد.
  - هویت اسلامی – ایرانی خود را درک می‌کند.
  - به حفظ و نگهداری از محیط‌زیست خود علاقه دارد.
- برای طراحی هر فعالیت هنری، همه یا بخشی از این هدف‌ها مد نظر قرار گرفته است. شما می‌توانید با انتظارات عملکردی هر فعالیت در ابتدای هر درس آشنا شوید.

اصول انطباق برنامه درسی هنر با برنامه درسی ملی در پایه پنجم

- ۱- اولویت شایستگی‌های پایه : این صلاحیت‌ها همان اهداف کلی است که در قالب پنج عنصر تفکر، ایمان، علم، عمل و اخلاق مبنای سازماندهی برنامه درسی هنر قرار گرفته است.
- ۲- ارتباط چند وجهی : ارتباط عناصر پنج‌گانه با عرصه‌های «خود، خدا، خلق و خلقت»، از دیگر اصول تهیه اهداف و محتوا و چگونگی سازماندهی محتواست.

- ۳- تقویت هویت ملی : با توجه به ویژگی‌ها و تأکیدات حوزه یادگیری فرهنگ و هنر در برنامه درسی ملی، این درس تلاش می‌کند زمینه‌ی ارتقای هویت ملی را که آمیخته‌ای از فرهنگ، هنر، ارزش‌ها و باورهای ایرانی - اسلامی است، فراهم آورد.
- ۴- توجه به تفاوت‌ها : از آنجا که جامعه ما دارای تنوع قومی و فرهنگی، اجتماعی، جغرافیایی و مذهبی متفاوتی است که در بستر این تنوع، تفاوت‌های اجتماعی و فردی مختلفی شکل می‌گیرد، برنامه درسی هنر باید از انعطاف‌پذیری لازم برخوردار باشد تا مربیان و متربیان بتوانند با توجه به این تفاوت‌ها، برنامه‌های درسی مناسب خود را خلق و بازپروری کنند.
- ۵- تنوع و تعدد منابع، روش‌ها و فرصت‌های یادگیری : توجه به نیازها، استعدادها، ظرفیت‌ها، قابلیت‌های تفکر و سبک‌های متفاوت شناختی متربیان، ایجاد فرصت‌های یادگیری متنوع در برنامه درسی هنر را طلب می‌کند. با استفاده از روش‌های یاددهی - یادگیری مختلف، و استفاده از مواد و منابع آموزشی متفاوت هر یک از دانش‌آموزان می‌توانند با توجه به ویژگی‌های فردی و روان‌شناختی خود به یادگیری بپردازند.
- ۶- نقش محوری مربی : مربی هنر در نقش راهبر و هدایتگر آموزشی، تربیتی جایگاهی اساسی در راهنمایی و ترغیب متربیان در فرایند یاددهی - یادگیری و غنی‌سازی محیط‌های یادگیری دارد.
- ۷- علاقه : فرصت‌های یادگیری و فعالیت‌های هنری به گونه‌ای طراحی شده‌اند که متربیان بتوانند به شناخت، توسعه و خلق علایق خود دست یابند. به عبارتی فرایند خلق یک اثر هنری بتواند به آنها در تصمیم‌گیری برای حال و آینده کمک کند.
- ۸- درهم تنیدگی : از آنجا که هدف از یادگیری هنر در دوره ابتدایی، یادگیری رشته‌های هنری نیست، محتوای این برنامه به صورت درهم تنیده به تلفیق مفاهیم، مهارت‌ها و فعالیت‌های رشته‌های مختلف هنری می‌پردازد تا به این وسیله به یکپارچگی و تعمیق یادگیری در دانش‌آموزان کمک کند.
- ۹- درونی‌سازی : با توجه به اصل بالا، فرصت‌های یادگیری و کسب تجربیات جدید در قالب فعالیت‌های هنری در هم تنیده به گونه‌ای فراهم شده است که متربیان این تجربیات را به صورت یکپارچه و به هم پیوسته کسب کنند. این یکپارچگی می‌تواند به دانش‌آموزان در کسب صلاحیت‌ها و یادگیری‌های پایه بیش از پیش کمک کند.

نقش عوامل یادگیری در آموزش هنر

معلم یا مربی

- نقش راهنما و راهبر یادگیری را برعهده دارد و متربیان را با منابع یادگیری آشنا می‌کند.
- فرصت‌های مناسب یادگیری را برای متربیان فراهم می‌سازد و به اجرای فعالیت‌های یادگیری سازمان و جهت می‌دهد.
- به سازماندهی فعالیت‌های گروهی و مشارکتی متربیان اهمیت می‌دهد.
- عامل ایجاد انگیزه یادگیری در متربیان است.
- متناسب با امکانات و محدودیت‌های ناشی از ویژگی‌های متربیان، ماهیت فعالیت‌های هنری، فضای آموزشی، زمان و... از انواع روش‌های فعال یادگیری استفاده می‌کند.

محیط یادگیری

- یادگیری صرفاً در محیط مدرسه انجام نمی‌شود و باید از محیط‌هایی مانند موزه‌ها، پارک‌ها، فضاها و موقعیت‌های

طبیعی، آثار باستانی به مثابه محیط‌های یادگیری پایه استفاده شود.

- به گونه‌ای سازماندهی می‌شوند که امکان استفاده از انواع تجهیزات و امکانات مبتنی بر فناوری آموزشی در فرایند یاددهی - یادگیری فراهم آید.
- باید برای متریان جذاب، نشاط‌آور و برانگیزاننده باشد.
- باید به گونه‌ای انتخاب و سازماندهی شود که مربی بتواند متناسب با توانایی‌های خود و در زمان مناسب به اهداف مورد نظر دست یابد.

دانش آموز یا مربی

- در فرایند یاددهی - یادگیری فعال است.
- فرایند یاددهی - یادگیری با توجه به استعدادها، نیازها و تجربیات یادگیرنده طراحی و اجرا می‌شود.
- به تفاوت‌های فردی او در فرایند یادگیری توجه می‌شود.
- در فرایند یاددهی - یادگیری از تمرین‌های گروهی برای تقویت و تثبیت آموخته‌ها استفاده می‌شود.

اصول یاددهی - یادگیری

- در فرایند یاددهی - یادگیری به یادگیری فعالیت‌های هنری حول محور ارتباط انسان با خود، خدا، خلق و خلقت توجه شده است.
- فرایند یاددهی - یادگیری فعالیت مشارکتی و گروهی را برای متریان امکان‌پذیر می‌سازد.
- معلم باید آفریننده راهبردهای یاددهی - یادگیری باشد.
- استفاده از راهبردهای گوناگون یاددهی - یادگیری زمینه‌های رشد جسمی، عاطفی، عقلی، اخلاقی، معنوی و اجتماعی را در مربی فراهم می‌سازد.
- روش‌های یاددهی - یادگیری گوناگون با توجه به ویژگی‌های جسمی، عقلی، عاطفی و اجتماعی فراگیرندگان انتخاب می‌شود.
- روش‌های یاددهی - یادگیری به گونه‌ای طراحی شده‌اند که زمینه خود راهبری در یادگیری، یادگیری همیارانه و توانایی خود ارزشیابی فردی و گروهی را فراهم سازند.
- راهبردهای یاددهی - یادگیری تنها به کلاس درس و مدرسه محدود نمی‌شوند. یادگیری در مکان‌های دیگری همچون کارگاه‌ها، محیط‌های طبیعی، موزه‌ها و پارک‌ها نیز می‌تواند صورت گیرد.

روش‌های یاددهی - یادگیری

روش‌های یاددهی - یادگیری مورد نظر برای طراحی فرصت‌ها و اجرای فعالیت‌های یادگیری متناسب با نوع فعالیت هنری می‌تواند تلفیقی از روش‌های مندرج در کتاب راهنمای درس هنر با فعالیت‌های هنری جدید باشد. هر فعالیت هنری را که متناسب

با امکانات کلاس و با توجه به رویکرد، اصول جامعیت محتوا، انعطاف‌پذیری و تلفیق رشته‌های هنری انتخاب می‌شود، می‌توان در کلاس اجرا کرد. این روش به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد تا در یک محیط آزاد و به صورت فردی یا گروهی به طور فعال به طرح و اجرای ایده‌های هنری خود بپردازند. ایجاد فضایی که دانش‌آموزان بتوانند آزادانه و با اعتماد به نفس در آن به فعالیت بپردازند، بسیار ضروری است. آزادی و خودباوری، شادی و نشاط را برای کلاس شما به ارمغان خواهد آورد.

بسته آموزشی

بسته آموزشی عبارت است از کتاب راهنما و لوح فشرده (سی دی معلم) که محتویات زیر را دربر دارد :

مجموعه‌های تصویری از عناصر و پدیده‌های موجود در طبیعت (گیاهان، جانوران و...) برای آشنایی بیشتر با الفبای طبیعت (نقطه، خط، سطح، حجم و...)،

مجموعه‌های صوتی و تصویری برای آشنایی با رشته‌های هنری،

مجموعه وسایل مورد نیاز برای کاردستی، نقاشی و...

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

ارزشیابی فرایندی نظام‌دار برای جمع‌آوری اطلاعات درباره پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و تحلیل و تفسیر آن است. منظور از ارزشیابی فعالیت‌های هنری، سنجش عملکرد و کوشش‌های هنری دانش‌آموزان و مقایسه نتایج حاصل با انتظارات آموزشی و پرورشی این درس است؛ تا روشن شود «فعالیت‌های آموزشی (یاددهی) معلم و فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان تا چه حد به نتایج مورد انتظار انجامیده است؟»

اهم اصول ارزشیابی درس هنر منطبق با برنامه درسی ملی عبارت اند از :

۱- پیشرفت هر فراگیرنده نسبت به فعالیت‌هایی که خود او انجام می‌دهد و با توجه به اصل تفاوت‌های فردی سنجیده می‌شود.

۲- در ارزشیابی، هم به فرایند خلق یک اثر هنری و هم به محصول نهایی طوری توجه می‌شود که فراگیرندگان برای استمرار بخشیدن به کارها و فعالیت‌های هنری خود تشویق شوند.

۳- ارزشیابی فعالیت‌های هنری فرایندی پویاست که با مشارکت معلم، فراگیرنده (خودارزشیابی) و هم‌کلاسی‌ها (دیگر ارزشیابی) صورت می‌پذیرد.

۴- در ارزشیابی فعالیت‌های هنری بر ویژگی‌های مثبت و برجسته هنری فراگیرندگان توجه و بر آن تأکید می‌شود.

۵- ارزشیابی از فعالیت‌های هنری فراگیر به صورت کیفی (توصیفی) انجام می‌شود؛ بنابراین، از دادن نمره به فعالیت‌ها و محصولات هنری خودداری کنید.

۶- به نوع ابزار، وسایل و موادی که هر دانش‌آموز استفاده می‌کند، توجه می‌شود؛ زیرا نوع و کیفیت آنها در روند فعالیت و محصول نهایی مؤثر است.

۷- دانش‌آموزان می‌توانند با توجه به بازخورد دریافت شده از هر سه منبع یاد شده (هم کلاسی‌ها، معلم و خودشان) در پایان

هر فعالیت هنری، فرایند خلق یک اثر هنری را بازنگری و اصلاح کنند.

۸- تمامی فعالیت‌های هنری فراگیرندگان، جذاب و با ارزش است؛ بنابراین، معلم و مربی می‌باید از قضاوت‌هایی که به یأس و ناامیدی و از بین رفتن انگیزه فعالیت هنری منجر می‌شود، خودداری کند و با استفاده از جملات مثبت و برانگیزاننده کارایی دانش‌آموزان را افزایش دهد.

۹- دانش‌آموزان به دو شکل فرایندی و پایانی با توجه به سطوح زیر ارزشیابی می‌شوند.

سطح ۱: حساسیت و توجه (برای مثال توجه به رنگ‌ها و مصادیق آن در طبیعت و محیط پیرامون)

سطح ۲: شناخت (برای مثال شناخت رنگ‌های اصلی و ترکیب آنها در آثار مختلف خلقت)

سطح ۳: ایده‌یابی و ایده‌سازی (برای مثال ایده گرفتن از رنگ‌های اصلی و طیف آن در طبیعت و استفاده از آن در آثار هنری

خود)

سطح ۴: رعایت جنبه‌های زیبایی شناختی (رعایت جنبه زیباشناسی رنگ‌ها در تولید آثار هنری همچون رنگ‌های مکمل،

متضاد، گرم، سرد و...).

زمان: اجرای فعالیت‌های تلفیقی، معمولاً به دو یا سه جلسه کامل نیاز دارد. اگر نمی‌توانید این دو ساعت را پشت سر هم

تنظیم کنید، در جلسه دوم ابتدا فعالیت هنری جلسه قبل را یادآوری کنید و سپس آن را ادامه دهید.

استفاده از فضا و امکانات آموزشی: در برنامه درسی هنر بر تنوع فضاهای آموزشی و فضای خارج از کلاس و

مدرسه، تأکید شده است. علاوه بر این، تأکید کرده‌ایم که از فضای مجازی استفاده شود و به فناوری ارتباطات و اطلاعات نیز

توجه شود.

بخش دوم

نمونه فعالیت های تلفیقی
رشته های مختلف هنری بر اساس
چارچوب مطرح شده در بخش اول

این بخش به نمونه فعالیت‌های مختلف هنری که به صورت تلفیقی (۱۲ فعالیت) طراحی شده است، اختصاص دارد. در این پایه نیز همچون پایه دوم، سوم و چهارم ابتدایی تلفیق به عنوان یکی از شیوه‌های اصلی سازماندهی محتوا در برنامه درسی، محور طراحی فعالیت‌های هنری است.

برای اجرای بهتر فعالیت‌ها و بهره‌گیری هرچه بیشتر از این کتاب، به شما معلمان عزیز توصیه می‌شود:

۱- با توجه به شرایط کلاس خود و به دلخواه، از فعالیت‌های پیشنهادی به عنوان نمونه استفاده کنید. به عبارت دیگر شما برای انجام دادن این فعالیت‌های هنری هیچ اجباری ندارید. بدیهی است کتاب مرجع، همان کتاب راهنمای درس هنر است و شما می‌توانید از فعالیت‌های مندرج در این ضمیمه به عنوان الگوی عملی جهت طراحی فعالیت‌های هنری تلفیقی، استفاده کنید.

۲- از این نمونه فعالیت‌های تلفیقی به دو صورت مکمل فعالیت‌های مطرح شده در کتاب راهنمای درس هنر یا فعالیت‌هایی که مستقل از کتاب مذکور است، استفاده کنید. تم‌های^۱ انتخاب شده برای فعالیت‌های هنری با توجه به مسائل و مشکلات اجتماعی مطرح شده در جامعه (همچون کم‌آبی)؛ مهارت‌های زندگی (مانند اتحاد و دوستی)، مشکلات زیست محیطی (مانند آلودگی محیط زیست)، توجه به تاریخ و میراث فرهنگی و هنری و هویت ایرانی - اسلامی (مثل توجه به قصه‌های بومی و محلی و قرآنی)، ... شکل گرفته است. این تم‌ها محمل مناسبی است تا دانش‌آموزان با استفاده از قدرت تخیل و خلاقیت خود، احساسات و نیازهایشان را در قالب رشته‌های مختلف هنری بیان کنند.

۳- به یاد داشته باشید که تأکید ویژه ما بر رشد خلاقیت دانش‌آموزان از طریق توجه هم‌زمان به رشته‌های مختلف هنری است و نه فقط نقاشی و کاردستی، بنابراین قصه و قصه‌گویی، اجرای نمایش و تربیت شنوایی به اندازه نقاشی و کاردستی و شاید بیشتر از آنها دارای اهمیت است. چرا که این رشته‌ها محمل خوبی برای توجه به میراث فرهنگی و هنری ایران است.

۴- برای اجرای فعالیت‌های هنری، بر انجام پژوهش و تحقیق فردی و گروهی دانش‌آموزان به خصوص درباره آداب و رسوم و میراث فرهنگی - هنری ایران تأکید کنید.

۵- در استفاده از این فعالیت‌ها، همچون فعالیت‌های مندرج در کتاب راهنمای درس هنر، لازم است اصول برنامه درسی هنر همچون انعطاف‌پذیری، خلاقیت، یادگیری مشارکتی و دیگر اصول این برنامه درسی مدنظر قرار گیرد. برای مثال چنانچه رفتن به طبیعت به هر دلیلی مقدور نیست، از مواد کمک آموزشی همچون عکس و فیلم برای نشان دادن عناصر و پدیده‌های طبیعی استفاده کنید. برای مثال فعالیت سفالگری را با توجه به مقتضیات آب و هوایی محل زندگی خود در زمان مناسب انجام دهید. ذکر این نکته ضروری است که پیشنهاد مذکور تنها درباره فعالیت‌هایی قابل اجراست که لزوماً نباید پشت سر هم و از ساده به مشکل انجام شوند.

۶- از آنجا که امکان ارائه فعالیت‌های تلفیقی در یک جلسه درس هنر وجود ندارد، لازم است فعالیت‌های مذکور در دو یا سه جلسه انجام و تکمیل شود.

۷- اهداف درس هنر در دو بخش اهداف اولیه و ثانویه نگاشته شده است. اهداف اولیه با توجه به محتوای این فعالیت‌ها متفاوت است. اهداف ثانویه درس هنر در همه فعالیت‌ها یکسان است؛ لذا از آوردن آن در ابتدای هر فعالیت خودداری می‌شود.

این اهداف که در قالب انتظارات عملکردی دانش‌آموزان شکل گرفته است، عبارت‌اند از :

- در انجام فعالیت‌های هنری گروهی مسئولیت‌پذیر است.
- با توجه به شرایط در انجام فعالیت‌های هنری انعطاف‌پذیر است.
- احساس‌های خود را توصیف می‌کند.
- یک اثر هنری خلق می‌کند.
- با دیگران به طور مؤثر تعامل دارد.
- به افکار و عقاید دیگران احترام می‌گذارد.
- در فرایند خلق آثار هنری و در محیط پیرامون خود نظم را رعایت می‌کند.

۸- در ابتدای هر فعالیت هنری، اهداف آن فعالیت در قالب مهارت‌هایی که دانش‌آموز باید کسب کند؛ نوشته شده است. این

اهداف می‌تواند ملاک خوبی جهت ارزشیابی از درک هنری و همچنین خلاقیت هنری دانش‌آموزان باشد.

۹- در تدریس فعالیت‌های هنری به بخش «روش کار» توجه کنید. در این قسمت، ترتیب ارائه فعالیت‌های هنری براساس

روش تدریس هنر در دوره ابتدایی است که عبارت‌اند از ایجاد انگیزه یا طرح موضوع، تعیین فعالیت یا پرورش ایده هنری، انجام دادن فعالیت یا تولید محصول هنری و سرانجام ارائه محصول یا انجام ارزشیابی.

۱۰- تدریس هر بخش با توجه به همه اجزای بسته آموزشی صورت می‌گیرد. از آنجا که محتوای آموزشی جدید در قالب

بسته آموزشی ارائه خواهد شد، شما معلم عزیز می‌توانید علاوه بر استفاده از کتاب راهنمای معلم، از دیگر اجزای بسته، همچون تصاویر و فیلم‌های آموزشی، برای گسترش و تعمیق یادگیری استفاده کنید. برای مثال، در بخش ارتباط با طبیعت علاوه بر عکس‌های کتاب می‌توانید از عکس‌ها و تصاویر مندرج در لوح فشرده آموزشی نیز استفاده کنید.

فعالیت اول: دست دوستی

در پایان این درس از دانش‌آموزان انتظار می‌رود:

- مفاهیم دوستی، اتحاد و برادری را درک کنند و بتوانند این مفاهیم را در قالب‌های مختلف هنری به شکلی ساده بیان کنند.

- به تفاوت ابزار و وسایل و مواد در بیان یک ایده هنری توجه کنند.

- درباره این مفاهیم در تاریخ فرهنگ و هنر بومی و ملی ایران تحقیق کنند و بتوانند نمونه‌هایی از آن را در کلاس ارائه کنند.

وسایل مورد نیاز: کاغذ سفید، مداد رنگی یا پاستل روغنی، قیچی
روش کار:

۱- ابتدا با دانش‌آموزان درباره دوستی و اهمیت آن گفت‌وگو کنید. از آنها بخواهید درباره مفهوم اتحاد فکر کنند و در یک بحث کلاسی مزایای متحد بودن با یکدیگر را شرح دهند. شما می‌توانید نظرات ارائه شده توسط دانش‌آموزان را با کمک آنها خلاصه و طبقه‌بندی کنید. به آنها کمک کنید تا مفاهیم دوستی و اتحاد و برادری، از خودگذشتگی و... را بهتر درک کنند.

۲- سپس از آنها سؤال کنید که چگونه می‌توان این مفاهیم با ارزش را به ساده‌ترین شکل در یک تصویر نشان داد.

۳- توجه آنها را به ساده‌ترین نماد اتحاد نزد همه ملل جلب کنید و از دانش‌آموزان بخواهید یک دست خود را روی سطح کاغذ سفید بگذارند و به کمک دست دیگر با مداد سیاه شکل آن را روی کاغذ بکشند.

۴- اکنون آنها باید تصویر دست خود را با هر طرح و رنگی که دوست دارند، رنگ کنند. از آنها بخواهید طرح‌های متنوعی را روی تصویر دست خود بکشند و آنها را زیبا و با حوصله رنگ آمیزی کنند.

۵- پس از رنگ آمیزی دست‌ها، دانش‌آموزان باید آنها را به کمک قیچی ببرند. از آنها بخواهید که در گروه‌های مختلف کاری، دست‌ها را بر روی مقواهای بزرگی که در اختیارشان می‌گذارید، طوری بچسبانند که مفهوم دوستی و اتحاد را نشان دهد.

۶- سپس از دانش‌آموزان بخواهید ابتدا هر یک قصه یا خاطره‌ای درباره قدرت دوستی، برادری و اتحاد بنویسند سپس در گروه‌های کاری، یک قصه را انتخاب و نمایش آن را اجرا کنند. برای درک بهتر این مفاهیم می‌توانید توجه دانش‌آموزان را به قصه‌ها و خاطرات شهدای صدر اسلام، دفاع مقدس و قصه‌های اساطیری ایران و سایر ملل جلب کنید.

۷- در پایان از دانش‌آموزان بخواهید درباره شعرهای بومی و محلی منطقه خود تحقیق کنند. آیا اشعاری در این زمینه وجود دارد؟ در دیوان‌ها و کتاب‌های شعرا و ادیبان ملی ما چگونه نتایج تحقیق خود را در کلاس ارائه دهند و بعضی از آنها را در گروه‌های کاری به صورت سرود اجرا کنند.

۸- از دانش‌آموزان بخواهید درباره مفهوم وحدت و چگونگی بیان آن در میراث فرهنگی و هنری محل زندگی خود تحقیق و درباره نتایج آن با هم کلاسی‌های خود بحث و تبادل نظر کنند.

فعالیت دوم: آب مایه حیات

در پایان این درس از دانش‌آموزان انتظار می‌رود:

- به اهمیت آب در حفظ حیات و زندگی انسان پی ببرند.
  - به اهمیت صرفه‌جویی در آب و آلوده نکردن آن برای حفظ محیط‌زیست و زندگی ما پی ببرند و در مصرف آن صرفه‌جویی کنند.
  - به اهمیت نقش آب در ایجاد یک فضای بصری زیبا پی ببرند و بتوانند این تفاوت‌ها را بیان کنند و آن را در آثار هنری خود نشان دهند.
  - به تنوع رنگ‌ها در محیط پیرامون خود توجه کنند و برای خلق یک اثر هنری به درستی از آنها استفاده کنند.
  - در خلق آثار هنری مختلف از قوه تخیل خود استفاده کنند.
- وسایل مورد نیاز: کاغذ سفید، وسایل مناسب رنگ آمیزی (ترجیحاً پاستل روغنی)
- روش کار:

۱- با دانش‌آموزان درباره آب و اهمیت آن در حیات روی کره زمین گفت‌وگو کنید و به این نکته اشاره کنید که بدون آب عملاً هیچ موجودی وجود نخواهد داشت. با دانش‌آموزان درباره اینکه انسان‌ها چرا از این مایه حیات مراقبت نمی‌کنند گفت‌وگو کنید و از آنها بخواهید به بعضی از راه‌های هدر کردن و آلوده کردن آب اشاره کنند؛ به آنها اجازه دهید تا درباره راه‌های جلوگیری از هدر دادن و آلودگی آب با یکدیگر بحث و تبادل نظر کنند. با کمک آنها چگونگی صرفه‌جویی در مصرف آب را بررسی کنید. آنها را تشویق کنید تا در مصرف آب صرفه‌جویی کنند.

۲- حال به عنوان یک مربی هنر که همیشه به دانش‌آموزان کمک می‌کنید تا تجسم بصری از موضوع مورد بحث داشته باشند و تصاویر را خلق کنند و یا به یاد آورند، از آنها بخواهید منظره‌ای از یک رودخانه یا دریا را با منظره بدون آب آن (مثل رودخانه‌ها و دریای خشک شده و...) به یاد آورند. از آنها بخواهید این دو منظره را بررسی و تفاوت‌های آنها را بیان کنند.

۳- پس از بحث و بررسی از شاگردان بخواهید کاغذ سفیدشان را از وسط تا کنند و خط تایی را ایجاد کنند. در یک طرف کاغذ فضای سرسبز و زیبایی را کنار یک رودخانه بکشند و آن را با رنگ‌های سبز، شفاف و زیبا رنگ‌آمیزی کنند. کم کم که

به خط وسط صفحه نزدیک می‌شوند، از رنگ‌های کدر استفاده کنند و در نهایت در سمت دیگر کاغذ منظره‌ای بی‌آب یا آلوده را با رنگ‌هایی تیره و گیاهانی خشکیده نقاشی کنند.

۴- این فعالیت تفاوت‌های بصری این دو فضا را به کودکان به خوبی نشان می‌دهد و آنها را بیشتر متوجه اهمیت صرفه‌جویی در مصرف آب می‌کند. همچنین می‌آموزند که کاربرد رنگ‌ها

تا چه حد می‌تواند به آنها به بیان مفاهیم کمک کند.

۵- از آنها بخواهید با استفاده از تخیل و قوه خیال خود داستانی را برای نقاشی خود بنویسند؛ سپس در گروه‌های کاری آن را برای هم‌کلاسی‌های خود بخوانند. هر گروه یک داستان را انتخاب و نمایش آن را برای هم‌کلاسی‌های خود اجرا کنند.

فعالیت سوم: فرش ایرانی

در پایان این درس از دانش‌آموزان انتظار می‌رود:

- زیراندازهای ایرانی همچون قالی، گلیم و گبه ایرانی را بشناسند.
- تفاوت نقش‌ها و طرح‌ها در گلیم، گبه و فرش ایرانی را بشناسند و بتوانند تنوع ریتم‌ها (ساده تا پیچیده) را در آنها تشخیص دهند.
- در شناخت ریتم و چگونگی استفاده از آن در آثار هنری مختلف، خلاقیت هنری داشته باشند.
- مهارت استفاده از تکنیک چاپ را داشته باشند.
- به تفاوت ابزار و وسایل و مواد مختلف در بیان یک ایده هنری توجه کنند و با انتخاب و استفاده مناسب از آنها آثار هنری متنوعی خلق کنند.

- میراث فرهنگی و هنری محلی و ملی خود را بشناسند و در حفظ و نگهداری آن بکوشند.

وسایل مورد نیاز: کاغذ سفید، وسایلی کوچک چون دکمه و تکه‌های کارتون مقوایی که به اشکال هندسی بریده شده یا هر وسیله کوچکی که قابل رنگ کردن باشد، در صورت امکان سیب زمینی و یا میوه‌هایی چون سیب که از نصف یا یک چهارم آن می‌توان استفاده کرد، گواش در چند رنگ، قلم موی پهن.

روش کار:

- ۱- دانش‌آموزان تصاویری از قالی، گلیم و گبه ایرانی را تهیه کنند. دانش‌آموزان در گروه‌های کاری ابتدا طرح‌های ساده در گلیم و گبه را بررسی کنند. اشکال ساده شده حیواناتی چون بز، طاووس و همچنین تصاویر ساده شده انسان را در این طرح‌ها به دانش‌آموزان نشان دهید. درباره زندگی عشایر و نقش گلیم و گبه در زندگی آنها صحبت کنید.
- ۲- سپس طرح‌های اسلیمی و گل‌های فرش و پیچیدگی این طرح‌ها را با آنها بررسی کنید. توجه دانش‌آموزان را به ریتم خاصی که در این طرح‌ها و تکرار آنها وجود دارد، جلب و ارتباط آن را با طبیعت بیان کنید.
- ۳- حال طرح‌های گلیم و گبه را با طرح‌های قالی مقایسه کنید. ساده شدن ریتم اشکال و کم شدن آنها را در گلیم و در نهایت در گبه نیز بررسی کنید.

- ۴- در این مرحله از دانش‌آموزان بخواهید سه یا تعداد بیشتری از وسایل کوچک یا مقواهای بریده شده یا میوه‌های نصف شده را انتخاب کنند. برای هر یک رنگی را در نظر بگیرند و آنها را به کمک گواش رنگ کنند و با ریتم خاصی روی کاغذ سفید فشار دهند و چاپ کنند. آنها باید تلاش کنند اشکال، با ریتم و قانون خاصی که خود آن را ابداع کرده‌اند، روی کاغذ تکرار شوند تا در آخر، خالق فرش دلخواه خود باشند.

- ۵- با استفاده از این روش علاوه بر اینکه دانش‌آموزان با مفهوم ریتم و نظم که گاهی لازمه خلق یک اثر هنری است، آشنا می‌شوند، در عین حال می‌آموزند که چگونه خالق نظم و ریتم مورد نظر خود باشند. انجام این فعالیت در پرورش خلاقیت آنها نقش مؤثری خواهد داشت.

- ۶- از دانش‌آموزان بخواهید تا درباره نمونه آثار هنری (قالی، گلیم، سفال و...) محل زندگی خود تحقیق کنند. نقش‌ها، طرح‌ها و چگونگی خلاقیت هنری از طریق نظم و ریتم را در این آثار بررسی و آنها را با یکدیگر مقایسه کنند.

۷- از دانش‌آموزان بخواهید دربارهٔ چگونگی بافت فرش و گلیم و نحوهٔ نقشه خوانی در منطقه و محل زندگی خود تحقیق کنند و بعضی از اشعاری را که برای خواندن نقشه‌ها و انتخاب رنگ‌ها توسط بافنده‌ها استفاده می‌شود، جمع‌آوری و برای هم‌کلاسی‌های خود بیان کنند.

۸- آیا فرش‌ها و گبه‌های محل زندگی شما حاوی قصه یا شعری است؟ از دانش‌آموزان بخواهید هر یک به تنهایی یا در قالب گروه‌های کاری قصه یا شعری را برای فرش و گلیم مورد نظر خود خلق و یا بیان کنند و در پایان آن را در قالب سرود یا نمایش اجرا کنند.

فعالیت چهارم: نقش افکار بر روی کاغذ

در پایان این درس از دانش‌آموزان انتظار می‌رود:

- با تقویت قدرت تمرکز و بیان آزادانه افکار، اعتماد به نفس خود را افزایش دهند.
  - با استفاده از قدرت تمرکز و خلاقیت، افکار خود را بیان و یک اثر هنری زیبا و منحصر به فرد خلق کنند.
  - به تفاوت ابزار و وسایل و مواد مختلف در بیان یک ایده هنری توجه و با انتخاب مناسب آن، یک اثر هنری خلق کنند.
- وسایل مورد نیاز: روان‌نویس یا مداد سیاه یا خودکار، کاغذ سفید ساده، یک وسیله دایره‌دهانه لیوان پلاستیکی یا هر شیئی که بتوان به کمک آن یک دایره کشید.

روش کار:

- ۱- ابتدا از دانش‌آموزان بخواهید آرام بنشینند و وسایل مورد نیاز (کاغذ سفید و روان‌نویس یا مداد) را مقابل خود قرار دهند. اکنون به نقطه مقابل خود نگاه کنند و تلاش کنند افکار خود را رها کنند و به چیزی فکر نکنند.
- ۲- از آنها سؤال کنید: «آیا تا به حال برایشان پیش آمده است که ضمن سخن گفتن با تلفن یا با دوستان بی اختیار روی تکه‌ای کاغذ طرح‌هایی را بکشند؟» برای آنها توضیح دهید که این طرح‌ها در حقیقت افکار ما هستند که رها و آزاد روی کاغذ نقش می‌بندند.
- ۳- حال از آنها بخواهید به کمک وسیله دایره‌شکل، دایره‌هایی را روی کاغذ سفید بکشند؛ طوری که این دایره‌ها یکدیگر را در نقاطی قطع کنند (شکل زیر).
- ۴- سپس سطوح ایجاد شده را به کمک روان‌نویس یا مداد سیاه با طرح و نقش‌هایی پر کنند. از دانش‌آموزان بخواهید افکار خود را آزاد و رها بگذارند. نتیجه این برنامه اغلب تصاویری پیش‌بینی نشده، زیبا و منحصر به فرد خواهد بود.
- ۵- دانش‌آموزان می‌توانند طرح افکار خود را روی سنگ‌های کوچک یا وسایلی که می‌خواهند تزیین کنند (مانند جامدادی) نیز ایجاد کنند.
- ۶- این برنامه علاوه بر اینکه خلاقیت دانش‌آموزان را پرورش می‌دهد و خستگی افکار را برطرف می‌کند، آزادی عمل و اعتماد به نفس را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند.

فعالیت پنجم: طرح گل و مرغ

در پایان این درس از دانش‌آموزان انتظار می‌رود:

- به میراث فرهنگی و هنری خود توجه کنند و با آثاری در زمینه نگارگری آشنا شوند.
- به نحوه الهام و برداشت هنرمندان سنتی از طبیعت و اجرای آن در صنایع دستی و میراث فرهنگی ایران توجه و آن را درک کنند.

- با الهام از آثار هنری نگارگری و با استفاده از قدرت تخیل خود یک اثر هنری خلق کنند.
  - به تفاوت نحوه استفاده از ابزار و وسایل و مواد مختلف در بیان یک ایده هنری توجه کنند.
  - برای بیان احساس و اندیشه خود به طور مؤثر از رنگ‌ها استفاده کنند.
- وسایل مورد نیاز: مقوای سفید به اندازه کتاب یا دفتر مدرسه، مداد رنگی یا پاستل روغنی، آبرنگ، گواش، قیچی.
- روش کار:

- ۱- ابتدا از تصاویر گل و مرغ سنتی و جلد کتاب‌های قدیمی تصاویری را تهیه کنید و به دانش‌آموزان نشان دهید.
- ۲- درباره گل‌هایی چون گل سرخ و پرندگانی که اغلب در این تصاویر به کار برده شده است (مانند بلبل) با دانش‌آموزان صحبت کنید و شکل ظاهری آنها را بررسی کنید.
- ۳- برای دانش‌آموزان توضیح دهید که گل و مرغ نماد موهبت الهی و تجلی ظریف و لطیف آفریدگار است. از آنها بخواهید تصاویر و رنگ‌های به کار رفته در این تصاویر را با نمونه واقعی آنها مقایسه کنند و بگویند چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی را مشاهده می‌کنند؟
- ۴- برای آنها توضیح دهید که تصاویر نگارگری ایرانی واقع‌گرا نیست و نقاش در انتخاب رنگ‌ها آزادی عمل خود را حفظ و بیشتر از قوه تخیل و خلاقیت خود استفاده می‌کند.
- ۵- از دانش‌آموزان بخواهید به رنگ‌های ویژه این تصاویر بیشتر دقت کنند و از آنها بخواهید درباره ساخت رنگ‌ها به روش سنتی و همچنین نقاشی گل و مرغ در جلد کتاب‌های سنتی ایران تحقیق کنند و نتیجه آن را در کلاس ارائه دهند. در صورت امکان یک کتاب قدیمی با طرح گل و مرغ را به آنها نشان دهید.
- ۶- حال از آنها بخواهید تا برای دفتر یا کتاب خود یک جلد با طرح گل و مرغ بسازند. هنگام رنگ آمیزی به رنگ‌های سنتی که در تصاویر گل و مرغ دیده‌اند وفادار باشند.
- ۷- در پایان از دانش‌آموزان بخواهید برای گل و مرغ خود قصه‌ای خلق کنند و در گروه‌های کاری آن را به صورت نمایش اجرا کنند. در اجرای نمایش می‌توانند از اشعار محلی و زیبایی که درباره گل‌ها و پرندگان نیز وجود دارد، استفاده کنند.
- ۸- علاوه بر این با شناسایی اشعار زیبایی که درباره گل‌ها و پرندگان وجود دارد، آنها را در گروه‌های سرود به صورت دسته‌جمعی اجرا کنند.

در پایان این درس از دانش‌آموزان انتظار می‌رود:

- با بعضی از افسانه‌ها و شخصیت‌های اساطیری در شاهنامه آشنا شوند.
- سیمرغ را بشناسند و با داستان این پرنده افسانه‌ای در شاهنامه آشنا شوند.
- سجایای اخلاقی همچون (راستگویی، شجاعت، حقیقت‌طلبی، استقامت و...) را درک کنند.
- تفاوت‌های شخصیت‌های مختلف داستان را درک و با استفاده از قدرت تخیل و خلاقیت خود آن را بیان (تصویری، غیر تصویری) کنند.

- در خلق شخصیت مورد نظر خود با استفاده از فعالیت‌های مختلف هنری مهارت داشته باشند.
- وسایل مورد نیاز: کاغذ A3 سفید، وسایل رنگ آمیزی (مداد رنگی، مداد شمعی، ماژیک)، کاغذ رنگی در رنگ‌های قرمز، زرد و نارنجی، قیچی، چسب مایع
- روش کار:

۱- بهتر است از جلسه قبل از دانش‌آموزان بخواهید درباره پرنده افسانه‌ای سیمرغ در شاهنامه تحقیق کنند و نتیجه را در گروه‌های کاری با یکدیگر در میان بگذارند.

۲- سپس در یک پرسش و پاسخ کلاسی و بحث گروهی با دانش‌آموزان درباره سیمرغ و ماجراهای این پرنده افسانه‌ای در شاهنامه فردوسی گفت‌وگو کنید. در صورت امکان یکی از داستان‌های سیمرغ را برای آنها تعریف کنید. (داستان سیمرغ که زال را از کودکی به فرزندی قبول کرد، و با عشق و علاقه چیزهای زیادی را به او یاد داد. تا اینکه زمان آن فرا رسید که زال به دنیای مردمان باز گردد و بر آنها فرمانروایی کند. سیمرغ خیلی غمگین بود. سیمرغ به زال سه پر طلایی از پرهایش را داد تا اگر به کمک احتیاج داشت، یکی از آنها را آتش بزند و او را خبر کند و...) .

۳- شکل ظاهری سیمرغ را آن‌طور که در شاهنامه آمده است، با دانش‌آموزان مرور کنید. آنها حتماً، تصاویری از طاووس، طوطی و پرندگان دیگر را دیده اند. همراه با دانش‌آموزان به شکل بدن این پرندگان نیز نگاه کنید، به پره‌های رنگارنگ و جزئیات دیگر آنها دقت کنید.

۴- این فعالیت هنری یک فرصت خوب برای تمرین خلاقیت است و به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا ایده‌های خود را پرورش دهند. علاوه بر این آموزش دو فن مختلف این فعالیت را جذاب تر و پربارتر می‌کند!

۵- ابتدا از دانش‌آموزان بخواهید پرنده جادویی خود را بر روی کاغذ سفید بکشند و آن را با مداد رنگی یا هر وسیله‌ای که دوست دارند، رنگ آمیزی کنند. می‌توانند از مداد رنگی‌های طلایی و نقره‌ای هم استفاده کنند. بعد از اینکه پرنده جادویی خود را نقاشی کردند، باید زمینه کار را نیز آماده کنند.

۶- برای دانش‌آموزان توضیح دهید که می‌خواهیم پرنده را در کوه یا در آتش نشان دهیم. از آنها بخواهید کاغذهای رنگی را که به آنها احساس گرما می‌دهند (قرمز، زرد و نارنجی) به شکل نوارهایی پاره کنند تا شبیه شعله‌های آتش شوند؛ سپس آنها را روی کاغذ سفید زمینه بچسبانند. برای آنها توضیح دهید که رنگ قرمز، زرد و نارنجی رنگ‌های گرم هستند و استفاده از آنها در زمینه کار، احساس گرمای آتش را در ما به وجود می‌آورد.

- ۷- حال از دانش‌آموزان بخواهید پرندۀ جادویی خود را با قیچی ببرند و روی زمینه‌ای که آماده کرده‌اند، بچسبانند.
- ۸- در پایان از دانش‌آموزان بخواهید در گروه‌های کاری مختلف، هریک قصه‌ای از داستان‌های مختلف سیمرغ را انتخاب و نمایش آن را اجرا کنند.

در پایان این درس از دانش‌آموزان انتظار می‌رود:

- به محیط پیرامون خود توجه و تفاوت‌های آن را با فضاهای دیگر درک کنند.
  - تفاوت پدیده‌ها و گیاهان را در فصل‌های مختلف سال بیان کنند.
  - با توجه به ویژگی‌های محیط زندگی خود و فضاهای بصری اثر هنری خلق کنند.
  - مصادیق درخت و خانه را در آثار فرهنگی و هنری بومی و محلی خود تشخیص دهند.
  - به تفاوت شیوه استفاده از ابزار و وسایل و مواد مختلف در بیان یک ایده هنری توجه کنند.
  - با استفاده از قوه تخیل خود، آثار هنری مختلف خلق کنند.
- وسایل مورد نیاز: کاغذ سفید، مداد رنگی و یا پاستل روغنی

روش کار:

۱- محیط زندگی کودکان با یکدیگر تفاوت‌های زیادی دارد. آنها که در شهر زندگی می‌کنند، از طبیعت به دورند و آنها که در روستا زندگی می‌کنند، از آسمان خراش‌ها و ساختمان‌های بلند و زندگی شهری دورند. به عنوان معلم هنر باید علاوه بر جنبه‌های اجتماعی به جنبه‌های بصری این موضوع نیز توجه کنید که بخش اصلی آموزش هنر را تشکیل می‌دهد.

۲- برای پرورش قدرت مشاهده در دانش‌آموزان و چگونه دیدن لازم است توجه دانش‌آموزان را به پدیده‌ها و تصاویر محیط پیرامون آنها جلب کنید. کسانی که به محیط زندگی خود توجه بیشتری نشان می‌دهند، قطعاً نسبت به محیط زندگی خود انسان‌هایی مسئول‌تر خواهند بود. لذا از دانش‌آموزان بخواهید به محیط پیرامون خود توجه و با دقت جزئیات آن را مشاهده کنند.

۳- شاید بسیاری از ما هر روز از کنار درختان بی‌توجه می‌گذریم و زیبایی آنها را نمی‌بینیم. آنها در هر فصل ظاهری دیگر دارند. این نکته به ما به عنوان معلم هنر کمک می‌کند تا بتوانیم تفاوت ظاهر درختان را در فصول مختلف بررسی کنیم. خانه‌ها و محل زندگی ما نیز با یکدیگر متفاوت است. توجه دانش‌آموزان را به این تفاوت‌ها جلب کنید. آنچه در این برنامه مهم است، توجه به شکل خانه و درخت است که باید فارغ از کلیشه‌های تصویری باشند که اغلب در نقاشی کودکان ما دیده می‌شود.

۴- اکنون از دانش‌آموزان بخواهید یک خانه و یک درخت را در هر فصل و فضایی که دوست دارند، نقاشی کنند. این فضا می‌تواند آشنا یا کاملاً تخیلی باشد.

۵- حال از آنها بخواهید یک قصه برای نقاشی خود خلق کنند و در گروه‌های خود برای یکدیگر تعریف کنند سپس هر گروه یک افسانه را انتخاب و آن را به نمایش تبدیل کنند. برای اجرای نمایش با توجه به حال و هوا و تم نمایش از آوای مناسب استفاده کنید.

۶- همچنین دانش‌آموزان می‌توانند قصه‌ای درباره «خانه رؤیایی» خود بنویسند و خانه‌های رؤیایی خود را با گروه‌های دیگر مقایسه کنند.

۷- هنرمندان زیادی طبیعت، شهرها، فضاهای روستایی را در آثارشان موضوع اصلی آثار خود قرار داده‌اند. از دانش‌آموزان بخواهید این آثار را شناسایی کنند. این آثار فرهنگی و هنری طیف وسیعی از هنرهای سنتی و صنایع دستی و هنرهای تجسمی را در بر می‌گیرد. شما می‌توانید با نشان دادن این آثار به دانش‌آموزان، درباره آنها گفت‌وگو کنید و این فضاها را با یکدیگر مقایسه کنید.

۸- در صورت امکان از دانش‌آموزان بخواهید، نمونه‌هایی از آثار هنری و صنایع دستی را که با الهام از فصل‌ها خلق شده است، شناسایی کنند و به کلاس ارائه دهند.

فعالیت هشتم: حضرت یونس در شکم ماهی

در پایان این درس از دانش‌آموزان انتظار می‌رود:

- با قصه‌های قرآنی آشنا شوند و بتوانند قصه حضرت یونس را به درستی تعریف کنند.
  - با انتخاب یک صحنه مناسب از یک قصه، تصویر مناسب و مرتبط با متن خلق کنند.
  - با استفاده از قوه تخیل و خلاقیت خود آثار هنری مختلف خلق کنند.
  - احساس و اندیشه خود را به طور مؤثر در قالب رشته‌های مختلف هنری بیان کنند.
  - با نمونه‌هایی از آثار فرهنگی و هنری بومی و محلی خود که در آن از انواع رنگ‌ها استفاده شده است، آشنا شوند.
  - به تفاوت ابزار، وسایل و مواد مختلف در بیان یک ایده هنری توجه کنند.
- وسایل مورد نیاز: کاغذ سفید، وسایل رنگ آمیزی مانند مداد رنگی یا مداد شمعی

روش کار:

- ۱- قصه حضرت یونس، قصه‌ای زیبا و جذاب برای کودکان است و برای شما که مربی هنرید، امکانات تصویری مناسبی را فراهم می‌کند. از دانش‌آموزان بخواهید این قصه را به کمک یکدیگر تعریف کنند؛ سپس نمایش آن را اجرا کنند.
- ۲- همان‌طور که می‌دانید حضرت یونس پس از اینکه توسط ماهی بسیار بزرگی بلعیده شد، به یاری خداوند مدتی در شکم آن ماهی زندگی می‌کند تا سرانجام نجات می‌یابد. این صحنه از قصه، موضوع خوبی برای تصویرسازی است. از دانش‌آموزان بخواهید حضرت یونس را در شکم ماهی تصور کنند و آن را به تصویر بکشند.
- ۳- همچنین توجه آنها را به فضای اطراف ماهی و دریا جلب کنید تا امکان خلاقیت بیشتری برای دانش‌آموزان فراهم شود. این برنامه به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا قوه تخیل، خیال پردازی و خلاقیت در آنها پرورش یابد، لذا به آنها اجازه دهید هر یک تصور بصری خود را از موضوع ارائه دهند.
- ۴- از دانش‌آموزان بپرسید: آیا در آثار فرهنگی و هنری پیرامون خود، نمونه‌هایی را می‌شناسید که قصه‌های قرآنی را به تصویر کشیده باشند؟ درباره آن تحقیق کنید و آن را به کلاس ارائه دهید.

فعالیت نهم: شهری به رنگ آبی

در پایان این درس از دانش‌آموزان انتظار می‌رود:

- به حفظ محیط زیست خود توجه کنند و در حفظ آن بکوشند.
- به تفاوت رنگ‌ها در طبیعت توجه کنند و انواع رنگ‌های سرد و گرم را از یکدیگر تشخیص دهند.
- برای بیان احساس و اندیشه خود به طور مؤثر از رنگ‌ها استفاده کنند.
- مصداق‌های انواع رنگ‌ها را در طبیعت و محیط اطراف خود بشناسند و آن را بیان کنند.
- با نمونه‌هایی از آثار فرهنگی و هنری بومی و محلی خود که در آن از انواع رنگ‌ها استفاده شده است، آشنا شوند.
- به تفاوت ابزار، وسایل و مواد مختلف در بیان یک ایده هنری توجه کنند.

وسایل مورد نیاز: کاغذ سفید و وسایلی برای رنگ‌آمیزی کردن

روش کار:

۱- با دانش‌آموزان درباره رنگ‌هایی که در طبیعت و اطرافشان می‌بینند، گفت‌وگو کنید و با نشان دادن نمونه رنگ‌های مختلف از آنها بخواهید احساسات خود را با دیدن هر رنگ بیان کنند. برای آنها توضیح دهید که چگونه رنگ‌ها نقش مهمی را در روحیه و احساسات ما دارند (سال گذشته به رنگ‌های گرم و سرد اشاره کردیم. می‌توانید با یادآوری آن، مباحث خود را تکمیل کنید).

۲- با دانش‌آموزان درباره اینکه باید زیبایی رنگ‌ها را در طبیعت حفظ کرد، گفت‌وگو کنید و در این باره به آسمانی آبی و هوایی به دور از آلودگی اشاره کنید.

۳- از دانش‌آموزان بخواهید شهر یا روستایی را که آسمانش آبی است، برای شما تشریح کنند و توضیح دهند زیستن در مکانی با هوایی تمیز و آسمانی آبی چه تأثیری در روحیه مردم آن مکان خواهد داشت.

۴- توجه دانش‌آموزان را به رنگ‌های آسمان در ساعات مختلف روز جلب کنید و به این نکته اشاره کنید که رنگ آسمان هنگام غروب آفتاب از آبی، کم‌کم به قرمز و در نهایت به سیاه یا آبی خیلی تیره تغییر می‌کند.

۵- با جلب توجه دانش‌آموزان به تیره و روشنی هر رنگ، از آنها بخواهید نمونه‌هایی را که در اطرافشان می‌بینند، به شما نشان دهند.

۶- اکنون از دانش‌آموزان بخواهید که رنگ آبی یا رنگ‌های دلخواه خود را انتخاب کنند و شهری را به کمک آن رنگ و تیره و روشنی‌های آن را نقاشی کنند.

۷- از دانش‌آموزان بخواهید برای شهر خود قصه‌ای خلق کنند و آن را برای هم کلاسی‌های خود تعریف کنند؛ سپس در گروه‌های کاری نمایش آن را نیز اجرا کنند.

۸- از دانش‌آموزان بخواهید درباره نمونه‌های رنگ‌های مختلفی که در آثار فرهنگی - هنری و صنایع دستی محل زندگی آنها وجود دارد تحقیق کنند و بگویند بیشتر از چه رنگ‌هایی استفاده شده است.

فعالیت دهم: نقش برجسته کاغذی

در پایان این درس از دانش‌آموزان انتظار می‌رود:

- مهارت‌های دستی خود را پرورش دهند.
  - مفهوم نقش برجسته را درک و تفاوت آن را با مجسمه (حجم) بیان کنند.
  - مفهوم تقارن را بشناسند و با کاربرد و استفاده از آن آثار هنری زیبا خلق کنند.
  - با استفاده از قدرت تخیل و خلاقیت خود نقش برجسته و حجم‌های متقارن خلق کنند.
  - حجم‌ها و نقش برجسته‌ها را در آثار فرهنگی و هنری بومی و محلی خود تشخیص دهند.
  - به تفاوت ابزار و وسایل و مواد مختلف در بیان یک ایده هنری توجه کنند.
- وسایل مورد نیاز: کاغذ سفید، کاغذ رنگی در رنگ‌های مختلف، چسب مایع

روش کار:

- ۱- از دانش‌آموزان بخواهید تصاویری از مجسمه‌ها و نقش برجسته‌ها را جمع‌آوری کنند. آنها می‌توانند واقع‌گرا یا انتزاعی باشند. کودکان ما با هنر نقاشی آشنایی بیشتری دارند تا با هنر مجسمه‌سازی.
- ۲- مجسمه‌ها و نقش برجسته‌های دوره ایران باستان، مانند آنچه در تخت جمشید به جا مانده است، نمونه‌های بسیار خوبی برای آموزش این برنامه‌اند. از دانش‌آموزان بخواهید آنها را بررسی کنند و شباهت‌ها و تفاوت‌های آنها را بیان کنند.
- ۳- پس از بررسی تصاویر برای دانش‌آموزان شرح دهید که نقش برجسته‌ها و مجسمه‌ها می‌توانند اشکالی بسیار ساده یا پیچیده داشته باشند. از آنها بخواهید تفاوت بین نقش برجسته‌ها و مجسمه‌ها را بیان کنند. به آنها کمک کنید تا این تفاوت را درک کنند. برای دانش‌آموزان شرح دهید که مجسمه شکلی است که سه بعد دارد و از هر طرف می‌توان آن را دید؛ در حالی که نقش برجسته دو بعد دارد و با وجود برجسته بودن از هر طرف نمی‌توان آن را دید.
- ۴- در مرحله بعد از دانش‌آموزان بخواهید کاغذ مربع شکل ۱۲ در ۱۲ سانتیمتر را از وسط تا کنند و به کمک خط تایی ایجاد شده در وسط کاغذ، تقارن را نشان دهند. سپس از آنها بخواهید با ایجاد خط تایی دیگر، یک + خط تقارن عمودی و افقی به وجود آورند.
- ۵- اکنون از دانش‌آموزان بخواهید تا شکل‌های دیگری را با تا کردن کاغذهای رنگی با ابعاد ۱۲ در ۱۲ سانتی‌متر (تقارن عمودی و افقی، مطابق شکل) درست کنند. این اشکال بسیار ساده‌اند، ولی اگر دانش‌آموزان آنها را با نظم خاصی کنار هم بچسبانند، نقش برجسته و تصاویر زیبایی را به وجود می‌آورند. اگر در این برنامه فقط از کاغذ سفید استفاده کنید، نقش برجسته‌های شما از سادگی و زیبایی خاصی برخوردار خواهند بود.

فعالیت یازدهم: کاسه کاغذی^۱

در پایان این درس از دانش‌آموزان انتظار می‌رود:

- مفهوم بازیافت را درک کنند و به اهمیت نقش آن در زندگی روزمره و هنری بپردازند.
- با استفاده از دور ریختنی‌ها یک اثر هنری خلق کنند.
- به حفظ محیط زیست خود علاقه نشان دهند.

وسایل مورد نیاز: روزنامه یا کاغذ باطله، چسب مایع، وسایل نقاشی و رنگ آمیزی

روش کار:

- با یادآوری فعالیت‌های سال گذشته که دانش‌آموزان در زمینه بازیافت انجام داده‌اند، با آنها درباره بازیافت و اهمیت و کاربرد آن در هنر گفت‌وگو کنید. برای آنها توضیح دهید که چگونه می‌توانند برای خود از کاغذ باطله یا روزنامه، بطری‌های پلاستیکی، قوطی‌های کنسرو و وسایل دور ریختنی دیگر، کارهای دستی زیبا بسازند.
- حال از آنها بخواهید صفحات کاغذ را به شکل نوارهایی به قطر حدوداً ۲ سانتی‌متر تا کنند و لبه‌ها را با چسب مایع محکم بچسبانند (تصویر ۱).
- سپس انتهای نوارهای کاغذ را به هم بچسبانند. به آنها نشان دهید که چگونه نوار بلند ایجاد شده را به دور خود پیچند (تصویر ۲).
- این کار ابتدا کمی دشوار به نظر می‌رسد، اما با راهنمایی شما، آنها می‌توانند آن را با تمرکز و مهارت انجام دهند. پس از پیچاندن کل نوار کاغذ به دور خودش، از آنها بخواهید انتهای نوار را بچسبانند؛ به طوری که در آخر یک شکل دایره داشته باشند.
- سپس مرکز دایره را به آرامی فشار دهند. دایره کم‌کم به شکل یک ظرف یا کاسه در می‌آید. عمق ظرف یا کاسه می‌تواند دلخواه باشد (تصویر ۳).
- در صورت امکان اگر روی کاسه یا ظرف ساخته شده را با یک لایه ورنی یا چسب چوب بپوشانند، دارای استحکام و ماندگاری بیشتری خواهد شد.
- بافت و رنگ‌های مختلف کاغذ به این ظروف زیبایی خاصی می‌دهد، ولی در صورت تمایل می‌توان این ظروف را با آبرنگ یا گواش نیز رنگ آمیزی کرد.

١

٢

٣

۴

۵

فعالیت دوازدهم: نمایش عروسکی سایه'

در پایان این درس از دانش‌آموزان انتظار می‌رود:

• در انتخاب و بازگویی قصه مهارت داشته و بتوانند با تغییر شخصیت‌های قصه و نمایش، متن را به درستی و با لحن مناسب بخوانند.

• نمایش سایه را بشناسند و تفاوت آن را با دیگر انواع نمایش درک کنند.

• با استفاده از تخیل و قدرت خلاقیت خود و کار گروهی، یک نمایش سایه طراحی و اجرا کنند.

وسایل مورد نیاز: مقوای سیاه، چوب نازک یا نی پلاستیکی، قیچی، جعبه کفش یا هر جعبه دیگر، یک تکه پارچه سفید و نازک، چسب مایع، چراغ مطالعه
روش کار:

۱- از هر یک از دانش‌آموزان بخواهید داستانی را که برایشان زیبا و دلنشین است انتخاب کنند و در گروه‌های کاری (گروه‌های سه‌الی چهار نفره) برای هم‌کلاسی‌های خود تعریف کنند یا بخوانند.

۲- سپس یک قصه را انتخاب و درباره شخصیت‌های آن با یکدیگر گفت‌وگو کنند. از دانش‌آموزان بخواهید با توجه به شخصیت‌های قصه و تغییر صداها، شخصیت‌های داستان را معرفی کنند یا نقش آنها را مقابل یکدیگر بیان کنند.

۳- حال وسایل مورد نیاز را در اختیار هر گروه قرار دهید. دانش‌آموزان باید با مشورت و همکاری با هم شخصیت‌های داستان را بر روی مقوای سیاه بکشند و آنها را قیچی کنند. تصاویر نباید جزئیات زیادی داشته باشند تا بتوان آنها را به راحتی قیچی کرد (تصویر ۱).

۴- پس از این مرحله دانش‌آموزان باید چوب‌های نازک یا نی پلاستیکی را با نوار چسب به پشت شکل‌های بریده شده بچسبانند (تصویر ۲).

۵- در مرحله نهایی پارچه سفید نازک را روی قسمت باز جعبه بچسبانند. هر یک از دانش‌آموزان باید نقش یکی از عروسک‌ها را انتخاب کند و عروسک را با توجه به نقشی که دارد، حرکت دهد و با تغییر صدا نقش آن عروسک را بازی کند. در آخر با قرار دادن چراغ مطالعه پشت جعبه و ایجاد سایه، صحنه نمایش را آماده کنند (تصویر ۳).

۶- به گروه‌ها اجازه دهید به نوبت نمایش خود را برای بقیه اجرا کنند.

۱

۲

۳

